

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

ד תישארב

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

לִקְחַת מִיָּשָׁם: (כד) וַיִּגְרַשׁ אֶת-הָאָדָם
וַיִּשְׁבֶּן מִקֶּדֶם לְגַן-עֵדֶן אֶת-
הַכְּרֹבִים וְאֶת לֵהַט הַחֶרֶב
הַמַּתְהַפֶּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ
הַחַיִּים: ס ד (א) וְהָאָדָם
יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד

אח

מען וואָרדען. (כד) ער פֿערט
טריעב אַלואָ דען אדם, אונד
לאַגערטע צור מאַרגענווייטע
דעם גן ערן דיא כרובים אונד
דיא פֿלאַמאענדע קלינגע דעם
שווערדטעס דאַו זיך אומוועל-
צעט, אום דען וועג צום לע-
בענסכוימע צו פֿערוואַהרען.
ד (א) אדם האַטטע זיינער
פֿרויא חוה כייאנע.
וואָהנט; זיא ויאַרד שוואַנגער,
אונד

ר ש י

תרגום אונקלוס

מִתְמַן: (כד) וַתַּהַר יֵת אָדָם וְאִשְׁרֵיהּ מִלְּקַדְמִין
לְגִינְחָא דְעֵדֶן יֵת פְּרוּבִיא וַיֵּת שֶׁבֶן חֶרְבָּא
דְּמַתְהַפֶּכָא לְמַטְרֵית אֹרַח אֵילָן חַיָּיא:

ד (א) וְאָדָם יָדַע יֵת חַוָּה אִתְחִיָּה וְעַדִּיאַת
וילידת

סברות אחריו ולומר אף הוא אלוה. ויש
מדרשי אגדה אבל אין מיושנין על פשוטו:
(כד) מקדם לגן עדן. במורמו של גן עדן
חוץ לגן: את הכרובים. מלאכי חבלה:
החרב המתהפכת. ולהט להט לאיים עליו
מלכנס עוד לגן. תרגום להט שכן כמו
שלק שונא בסנהדרין ובלשון לעז לא"מ
ומ"א יש ואני איני בא אלא לפשוטו:

ד (א) והאדם ידע. כבר קודם ענין של מעלה קודם שחטא ונטרד מגן עדן וכן ההריון והלידה ש'אס
כתב

ב א ו ר

בִּדְרֵךְ שׁוֹבֵב: (כד) וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם, עֵינָיו כְּאִשֶּׁר גִּרַשׁ אֶת הָאָדָם הַשֶּׁכִּין וְגו' וְכֵן מִתּוֹרַגְס
בִּל"א: מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן, בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל גֵּן עֵדֶן חוץ לִגְן (לְשׁוֹן רַש"י) וְזֶהוּ לְדַעַת הַאֹמֵר גֵּן עֵדֶן
בְּמִזְרָב וְגִרַשׁ אֶת לְמִזְרָח, וְהָיוּ הַכְּרֹבִים בֵּין אֶדָם לִגְן, וְאֹלֵם אִם גֵּן עֵדֶן בְּמִזְרָח לְרִיךְ לְפִרְשׁ
מִקֶּדֶם לִגְן עֵדֶן כְּתַרְגּוּמוֹ מִלְּקַדְמִין לְגִינְחָא כְּלוּמַר קֹדֶם גֵּן עֵדֶן טַרַם שִׁכְנַס לְאִם: אֶת
הַכְּרֹבִים, מִלְּאֲנֵי חַבְלָה: הַחֶרֶב הַמַּתְהַפֶּכֶת, (רַש"י) וְלֵהַט לְאִיִּים עֲלָיו מִלְכָּנוֹס עוֹד לִגְן,
תַּרְגּוּם לֵהַט שֶׁכֵּן כְּמוֹ שֶׁלֶף שֶׁנֹּאֵל בְּסִנְהֶדְרִין וּבְלִשָׁן לַע"ז לְאִמ"ה, בִּל"א (קוֹיִנְגֵט), וְנִקְרָא הַחֶרֶב
כֵּן לְפִי שְׂדוּמָה בְּהַתְּהַפְּכָה לְלֵהַט, כְּעִנְיָן וְלֵהַט חֶרֶב וּבִרְק חֲנִית (נְחוֹס ג' ג')

ד (א) והאדם ידע, כבר קודם הענין של מעלה קודם שחטא ונטרד מגן עדן, וכן ההריון
והלידה ש'אס כתב וידע האדם (כדרך הנתיב בספוריו להקדים הפעל לפועל) נשמע
שלאחר שנטרד היו לו בנים, (רש"י), וכן תרגמו המתרגם האשכנזי: ידע, הונח בראשונה על
הכנס

ה מ ע מ ר

(כד) הַכְּרֹבִים, בִּלְבָב הַדַּעַת לְפִי שְׂנִימִיָּהּ הֵימָּה הַלּוֹרֶה הַזֹּאת נוֹדַעַת לְכָל, וְהִימָּה נוֹרָאָה
וְנִכְבַּדַת בְּעִינֵיהֶם, לִכְן יִרְמֹחַ אֲלֵיוֹ בַּה. אֹלֵם צִיִּקֵר הָעֵינִין כְּרוֹב וְעוֹ גַם נְדוּ כֵל מִמְּקָרִי
הַלְשׁוֹן, כִּי ח"ל אִמְרוּ שֶׁהַכְּרוֹב בְּדַמּוֹת נַעַר, וְאָמַר הַר"ק שֶׁשְׂמוֹ הַכ"ף מִשְׁמַשָּׁח (פִּירַשׁ לְדַמְיוֹן),
וְכֵן כְּתַב הַרְאֵב"ע יֵשׁ אֹמְרִים בְּנַעֲרִים, אֲבָל זֶה יִקְשֶׁה מֵאֵד שִׁיבִיא שֶׁס עֲלָם תְּמִיד עִם כ"ף
הַדַּמְיוֹן, וְאֹלֵי (לְפִי דְרַכְנוֹ שֶׁכֵּל אֲחֻמִּית הַשְּׂמוּאֵל יוֹכַשְׁרוֹ לְמַשְׁקֵל) כּוֹוֹנָם שֶׁהַרַשׁ הוּא רִבִּיא,
וְהַכ"ף נוֹסֵף לְמַשְׁקֵל. וְהַרְאֵב"ע אֹמֵר: וְלְפִי דַעַתִּי הוּא מֵלֵה כּוֹלֵלַת כָּל הַלּוֹרֹת כּוֹלֵם. וְזֶה יוֹתֵר
דְּמוּק לְדַעַתִּי כִּי אֵיךְ יֵאמַר ה' אֵל מִשָּׁה וְעַשִׂית אֲנִים כְּרוֹבִים (שְׂמֹת כ"ה י"ח) מִבְּלִי לְהַגִּיד לוֹ
אִיזְהוּ

כ רא ש י ת ר

אֶת־קִיּוֹן וְהָאָמַר קִנִּיתִי אִישׁ אֶת־
יְהוָה: (ג) וְהִסֵּף לְלִדַת אֶת־אָהֳיוֹ
אֶת־הַבֶּל וַיְהִי־הַבֶּל רָעָה צָאן
וְקִיּוֹן הָיָה עֶבֶד אֲדָמָה: (ג) וַיְהִי
מִמְקַץ יָמִים וַיָּבֵא קִיּוֹן מִפְּרִי

האדמה

תרגום אשכנזי נט

אונד געבאהר קין. דא שפראך
ויה: איך האבע איינען מאן
ערווארבען פאן דעם עוויגען.
(ג) ויה געבאהר נאכמאלס, ויה
נען ברודער דען הבל. הבל
ווארד איין שאאט אונד ציעט
גענהירטע, קין אבער ווארד
איין אקקערסמאן. (ג) נאך
אייניגער צייט בראכטע קין
פאן דער פרוכט דעם ערד.

ר ש י

כתב וידע אדם כשמע של אחר שנטרד היו
לו בנים: קין. על שם קניתי: את ה'. כמו
עם ה' נשברא אותי ואת אישי לכדו בראשו
אבל בזה שותפים אנו עמו: את קין את
אחיו את הבל. ג' אתי' רבויים הם מלמד
שתאומה נולדה עם קין ועם הבל נולדו
שתיים לכך נאמר ותוסף: (ב) רועה לאן.
מפרי האדמה מן הגרוע ויש אגדה

תרגום אונקלוס

ויילדת ית קין ונאמרת קניתי גברא
מן קדם יי: (ג) ואסיפח למילד ית אחוהי
ית הבל והוה הבל רעי ענא וקין הוה גבר
פלח בארעא: (ג) והוה מסוף יומין ואיתי
לפי שנקללה האדמה פירש לו מעבודתה: (ג)

ב א ו ר

הכנס וחול לורת הדברי' בנפש המליירת (געוואהר ווערדען, זיך בעוואוסט זיין), זין שיהי'
ליור מושי (עמפפירדען, פיהלען), או ליור שכלי (ערקענען, וויינזעהען), והועתק אל האהבה
וההשגחה על הדבר (זיעבען, פערזווארגען), לפי שהאהב שומר בלבבו את תמונת הנאהב
ודמותו תמיד נגד עיניו, וכן המשגיח עיניו ולבו תמיד על הדבר המושגח, ומזה הענין כי
יודע ה' דרך לדיקים (תהלים א' ו'), מה אדם ומדעהו (שם קש"ד ג'), והוא אל אל
המשגל וכל אשה ידעת איש (במדבר ל"א י"ז), שע"י לורת האשה הנאהבת השמורה בנפש
האיש האוהב תתעורר התאוה להדבק בה (ביוואוהנען) וכן מתורגם בל"א: קין, על שם
קניתי: קניתי, יש קנין שהגא' בלא מכירה ובלא זמים כמו זה והדומי' לו, כאשר מתורגם
בלשון אשכנזי (ערווארבען): אח ה', כמו מאת ה', וכן תרגם אונקלוס מן קדם ה', והנה
התחיל בפרשה הזאת להזכיר השם המיוחד בלי לרוף שם אלהי', ויתכן שהי' זה בעבור שזיכור
קרנן בני האדם שהקריבו מנחה לה', כענין שאמר בן עזאי (במנחות פרק הרי עלי עשרון),
בא וראה מה נתיב בפרשת קרבנות שלא נאמר בהם לא אל ולא אלהי' אלא לה' שלא ליתן
פתחון פה לבעל הדין לחלוק, ואפשר שאף חוה כוונה לזה הענין הנכבד בקריאת השם לננה:
ושיעור הכתוב ותלד בן ותקרא את שמו קין כי אמרה קניתי איש את ה', וכן ותלד את חנוך
ורבים בפרשה ובמקומות אחרים: (ב) רעה צאן, יתכן שאף שלא הותר להם עדיין הבש',
מ"מ לא נאסרו החלב והגיוזה והעור ללרכי בני אדם, אפרי שאינו מן ההכרח להמית ברי'
בשגיל זה, ולאן שם המין לבהמה הדקה כולל כנשים ועוים כמו שמתורגם בל"א, ובמקומות
אחרים מתורגם (קזיינעט פיה): עבד אדמה, לרוב לורך האדם אל האדמה, ושכריך להטעק

ה מ ע מ ר

אזיהו לורה יבחר, כי אס גם אמר אחר זה פורשי בנפיים, עוד לא הודיע לו אזיהו מין מן העוף
יהיו? והכנס געענינום כתב שברוב הוא לורה מרכבת מן תמונת אדם שור אריה ונשר, ואולי
נוכל לבוין גם דעת הראב"ע בן, ומה שאמר הטורות כולם הוא דרך העברה וענינו לורות הרבה.
עוד הביא הכתב הנ"ל דעת מי שאומר שהוא מלאן סוריא כי שם הוראת המלה הזאת גדולה
עולם וחוק, אולם לפי דרכנו אין אנו צריכין לסמוק בילדי נכרים, כי נאמר שראו רב, שגם
הוא לאן גדולה ושכרה, כמו רב ביתו, רב הטנאים, וכדומה הרבה, והכ"ף בא למשקל.

חרגום אשכנזי

כראשית ד

ריוס דעם עוויגען איין גע-
שענק, (ד) אונד הכל בראש-
מע אויך איין געשענק פאן דען
ערשמלינגען זיינעם קליינען
פיעהעם אונד פאן איהרען
פעטטשטיקקען. דער עוויגע
וואנדטע זיך צו הכל אונד צו

הארמה מנחה ליהוה: (ו) והכל
הביא גם הוא מבכרות צאנו
ומחלבהן וישע יהוה אל-הכל
ואל

ר ש י

חרגום אונקלוס

שאומרת זרע פסחן היה: (ד) וישע.
ויפן וכן לא שעה אל מוחחו לא פנה וכן
(שמות ה') אל ישעו אל יפנו וכן שעה
מעליו (איוב י"ד) סנה מעליו: וישע.
ירדה

קין מאבא דארעא קורבנא קדם
י: (ו) והכל אייתי אף הוא מבכירי עניה
ומשמניניהון יהוה רעוא מן קדם יי בהכל
* נ"ח תקרובתא ובקורבניה

ב א ו ר

בה תמיד, הוא אליה כעבד אל אדוניו: (ג) מנחה, שרשו מנח, והראי' צמה שנהנו לקרות
צמחה מנחות המ"ס שוא, כמו מן 'שפחה שפלה, נאמר שפחות שפלות שוא ואלו הי'
משרש נח הי' ראוי להקרא בל"ר מנחות כמו קצות: (ד) ומחלבהן, לדעת המתרגם האשכנזי
הוא שם לחלקים השמנים שנהמה, והוא כמו חלב הכזב (ויקרא ד' ל"ה), ויש אומרים
שהוא שם תואר ללאן ובהמות שמנות, ויחכן שיהי' הנספרד בל"י חלב ולא חלב כדעת הרד"ק,
ואעפ"כ הוא תואר לבהמה שמה כי מן משקל פפול ראוי להשחית בכנוי' לחיוב או לפתח
ובאותיות הגרון תמיד לפתח כמו מן חסד חסדו, מש"כ משקל פפול ישחיה באות הגרון לסגול
כמו מן חלק חלקו, והנה הוא חסר יו"ד הרבים, אבל נשאר צמחה החנועה, כי אחרי
שהבי"ת רפוי בכל הספרי' המדוייקים, על כרחך לומר שהוא מהנספרד חלב'ים שאז יבא
בסמיכות וכנוי' חת הלמ"ד שוא נע והני"ת רפוי, כמו חלב'י השלמים (ויקרא ו' ה'), ואלו
הי' מהנספרד חלב או חלב הי' לריך הני"ת להדגש כמו חלב'ם חלב'תו חלב'מו, שוא הלמ"ד
נח והני"ת דגש: וישע, ענינו ויפן ר"ל קבל, כמו אל חפן אל מנחם (במדב' יו"ט ו')

ה מ ע ר

ד (ג) מנחה, הרב המבאר הביא דברי הרד"ק (בשרש מנח), כי שרש המלה מנח מן השלמי'
לשי שהורגלו לקרוא מנחות ולא מנחות, ואם כן אין עיקרו נחה. והוא לפי הכלל שביד
המדקדקים שאות המשקל לא ישחיה, והנה מלבד שיש לפקפק על הכלל הזה, שהרי בא מן
קחול שהוא מן הנפולים מחולות, מלבד זה נוכל לומר ששרשו נוח מעלומי העי"ן, וזה נחה
לשמו, כי גם נחת לדעת הרד"ק הוא מן נוח, ונקראו השני מנחה לפי שהיא נחת רוח למקבלו
והמ"ס למשקל והה"א לסימן הנקבה, כי צוע"ו הכל מודים שחננעת אות המשקל ישחיה ברבים
ובחיבור, כמו מקום מקומות וכדומה, ומה שז"א הפ"א שז"א הוא מפני ה' הנקבה הנוספת
כמו שנאמר יום ימים, ימי ימים, כי צרנו התנועות השמיטה לפעמים התנועה גם מאות
שצריך לבוא נ"ס אחריו, כי הנך רואה שכלות נחת רוח שפחה (ושלשם מנחי העי"ן לדעת
הרד"ק) יבא הנספרד בפת"ח והנח בלתי נשלים כלל, וכיון שנספרד יסיד בא הפ"א שז"א, א"כ
ראוי לבוא ברבים נקמ"ן כמו מן שפחה שפחות. (ד) ומחלבהן, עיין בגאור, והנה מה
שכתב הרב שאלו היה מהנספרד חלב היה לריך הני"ת להדגש כמו חלב'ם חלב'תו ע"כ, לא
זכיתי להבין כי הכנויים הם הן הוא רק ברבים ולא ביחיד כי ביחיד הכנוי לנסתרים ונסתרות
ד"ס (ורק בגל"ה מלינו אניהם אחיהם ביחיד מפני נחות היו"ד) וא"כ אם יהיה ביחיד הי'
לריך לבוא חלבן ולא חלבהן. וישע, הנכון ע"פ הפשוט כדעת הרד"ק כי ה' נדך עשירות לאנו,
ואל קין לא שעה כי עכר ה' את השמים והאדמה לא נחמה יבולה.

כ רא ש י ת ד

וְאֶל־מִנְחָתוֹ: (ה) וְאֶל־קִיּוֹן וְאֶל־
מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיִּחַר לְקִיּוֹן מְאֹד
וַיִּפְּלוּ פָּנָיו: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
קִיּוֹן לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נִפְּלוּ
פָּנֶיךָ: (ז) הֲלוֹא אִם־תִּיטִיב שְׂאֵת
וְאִם לֹא תִיטִיב לִפְתַּח חַטָּאת

רבך

תרגום אשכנזי ס
זיינעם געשענקע. (ה) צו קיין
אבער אונד צו זיינעם געשענע.
קע האט ער זיך ניכט געוואנדט.
דיעזעס פערדראם קיין זעהר,
אונד זיין אנגעזיכט פיעל אב.
(ו) דער עוויגע שפראך צו קיין:
ווארום פערדריעסט עם דיך,
אונד ווארום איזט דיין אנגע.
זיכט זא אכנעאללען? (ז) איזט
עם ניכט אן דעם? ווען דוא
דיך גוט אויפפיהרסט, קאננסט=
דוא אויך דיינע אויגען עמפארהעבען; ווען דוא דיך אבער ניכט גוט אויפפיהרסט, זא רוי=
העט

תרגום אונקלוס

וּבְקִרְבָּנֶיהָ: (ה) וּבְקִיּוֹן * וּבְקִרְבָּנֶיהָ לֹא
הוּח רְעוּא וְחִקִּיף לְקִיּוֹן לְחֵדָא וְאִיחְבָּבִישׁוּ
אִפּוּהֵי: (ו) וַאֲמַר יי לְקִיּוֹן לְמָא חִקִּיף לָךְ
וְלְמָא אִיחְבָּבִישׁוּ אִפּוּךְ: (ז) הֲלֵא אִם תוּטִיב עוּבְדָךְ יִשְׁתַּבֵּיךְ לָךְ וְאִם לֹא תוּטִיב עוּבְדָךְ
* נ"ח וּבְחִקְרֹבָתֶיהָ * נ"ח וּבְחִקְרֹבָתֶיהָ

ר ש י
ירדה אש ולימכה מנחתו: (ו) הלוא אם
תיטיב. כתרגומו פינשו: לפתח חטאת
יונך -
ולמא איהבבישו אפוך: (ז) הלא אם תוטיב עובדך ישתביך לך ואם לא תוטיב עובדך
ליום

ב א ו ר

י' שרשו שעה והפתח במקום הסגול להרמנת אות הגרון כמו י'חר: (ז) הלוא אם תיטיב שאת,
הנכון שבפירושים הוא שאת פנים, כנגד מה שאמר ויפלו פניו ולמה נפלו פניו, והוא מפני
הכעס והבושה על שלא נתקבלה מנחתו, הלא אם תיטיב אז תשא פניו: לפתח חטאת רבך,
העון תמיד לודה לקחת את נפשך ושוקד על זה בלי הפסק רגע להמטיחך, והוא מליכה
נאה כאלו העון שוכן תמיד על פתח האדם ושוקד על הדלת הסגור להשמר ממנו עד שימלא
עת להכנס שם, ובא רובן ל"ז על חטאת שהוא ל"ג, לפי שהוא רובן בנה עמוס כשחל על
דרך וכדוב שכול משתוקק אל האדם לטרפו, אם לא יתגבר עליו האדם טרם יפגשו, ומלאו
אמירת לשון זכר לנקבה להורות על הזריות וההשתדלות העמוס, כמו עמד פתח האהל
(שופטים ד' כ'), ולא עמדי, ופירש"י שם זרזי עלמך בדבר (ל"ל בזר), ולשון רובן
הוא על המנוקה הארוכה כנהמה עת תנוח ותשכב על רגליה, ולכן הואשאל גם כן לשון רביכה
על

ה מ ע ר

(ו) הלא, הנכון לדעתי בפירוש הנחוב כי שאת הוא כמו שתרגם אונקלוס ויונתן מענין כפור
עון וחטאת הוראתו כמו עונש שהוא כפי החטאת, וכמ"ס הרמב"מ גדול עוני לקמן, והכוונה
כי אין ספק שה' מלא עול בקיין ובעבור זה לא שעה אל מנחתו, ובאשר אמרה לו על זה ונפלו פניו
עוד הוסיף חטא על פשע כי היה לו להטיב מעלליו ולא להיות סר רוח ועל ה' יזעף לבו,
וע"ז אמר ויאמר ה' הלא אם חטיב שאת, אשא לחטאתך וסר עונך, ואם לא תשיב, ראה — הנה
העונש רובן לפתחך ואלך משוקתו כאילו העונש אורב לך לבוא עליך, אולם אתה עוד תמשול
בו אם תשיב מדרכך הרעה אז לא יגע בך, ולפ"ז יתורגם: (פירושהר, ווען דוא דיך בעפסערסט,
איזט פערגעבונג, בעפסערסט דוא דיך אבער ניכט, זיעהע! — טון לויערט דוא טטרפפע פער
דער טהיערע, זיח פערלונגט נאך דיר, אבער נאך קפכנאט דוא זיח איבערזועלטיגען).

העט דיא זינדע פֿאַר דער טהי:
 רע: נאָך דיר איזט איהר פֿער-
 לאַנגען, אַלליין רוא קאַננסט
 איבער ויא העררשען. (ח) קין
 שפראַך צו זיינעם ברודער
 הבל. אַלס זיא נון איינסט
 אויף דעם פֿעלדע וואַרען, ער-
 הוב זיך קין איבער זיינען ברו-
 דער הבל, אונד ערשלוג איהן.
 (ט) דער עוויגע שפראַך צו קין:
 וואַ איזט הבל, דיין ברודער?
 ער אַנטוואַרטעטע: איך ווייס
 עס ניכט! בין איך דער הי-
 טער מיינעם ברודערס? (י) דער
 עוויגע שפראַך: וואַס האַסט
 דיא געטהאָן? דיא שטיממע

רִבֵּן וַאֲלֵיךָ הַשּׁוֹקֶתוֹ וְאַתָּה
 תִּמְשַׁל-בּוֹ: (ח) וַיֹּאמֶר קִין אֶל-
 הַבֵּל אָחִיו וַיְהִי בְהִיּוֹתָם בַּשָּׂדֶה
 וַיִּקַּם קִין אֶל-הַבֵּל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:
 (ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קִין אֵי הַבֵּל
 אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר
 אָחִי אָנֹכִי: (י) וַיֹּאמֶר מָה עָשִׂיתָ
 קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן-
 הָאֲדָמָה: (יא) וְעַתָּה אָרֹר אֹתָהּ

מן

פֿאַן דיינעם ברודערס בלוט שרייעט אויס דער ערדע צו מיר. (יא) פֿאַן נון און וויא פֿער-

פֿלוֹט

תרגום אונקלוס

ר ש י

לְיוֹם דִּינָא חֲטָאָה נְטִיר דְּעֵתִיד לְאִיתְפָּרְעָא
 מִנָּךְ אַם לֹא תַחֲבוּב וְאַם תַּחֲבוּב יִשְׁתַּבֵּךְ לָךְ:
 (ח) וַיֹּאמֶר קִין לְהַבֵּל אָחִיךָ וַיְהִי בְמַהֲגוֹהוֹן
 בְּחַקְלָא וְקַם קִין עַל הַבֵּל אָחִיךָ וְקָטְלֵיהּ:
 (ט) וַיֹּאמֶר יְיָ לְקִין אַן הַבֵּל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא
 יָדַעְנָא הֲנִטֵּר אָחִי אָנָּא: (י) וַיֹּאמֶר מָה
 עָבַדְתָּא קַל דַּם זִרְעֵן דְּעֵתִידִין לְמִיפֵק מִן
 אָחִיךָ קְבֻלִין קְדָמִי מִן אַרְעָא: (יא) וְכַעַן

רובץ. לפתח קנרך חטאך שמור: ואלך
 תשוקתו. של חטאת הוא יצר הרע תמיד
 שוקק ומתאוה להכשילך: ואתה תמשל
 בו. אם תרצה תזגב' עליו: (ח) ויאמר
 קין. נכנס עמו בדברי ריב ומלה להתעולל
 עליו להרגו ויש בזה מדרשי אגדה אך זה
 ישבו של מקרא: (ט) אי הבל אחיך.
 להכנס עמו בדברי נחת אולי ישיב ויאמר
 אני הרגתי וחטאתי לך: לא ידעתי. נעש'
 בגונב דעת העליונה: השומר אחי. לשון
 תימה הוא וכן כל ה"א הנקודה בחטף
 סתם: (י) דמי אחיך. דמו ודס זרעיותיו.

ד"א

ליט

ב א ו ר

על נפילתה תחת משאה, כי דרכה לפול על רגליה: חשוקחו, לשון תאוה וחשק, ר"ל החטאת
 תמיד משתוקקת להחטיאך, אבל אתה אם תרצה תוכל למשול בה, כי בידך הכשות נתונה,
 ומטעם זה אמרתי שנכתך להיטיב ולשאת פניך, ואין חרון אפך ונפילת פניך כי אם רוע לב:
 (ח) ויאמר קין אל הבל אחיו, ולא פורש מה אמר לו, אף שדרך לשון הקודש אלל כל לשון
 אמיירה לפרש הדבור כמות שהוא, ויתכן שאמר לו לכה נלא השדה, כאשר כתב מ"י, וכן הוא
 בהעתקה יוונית שבידינו, המיוחסת לע' זקנים: אל הבל אחיו, כמו על, וכן אל ההרים לא אבל
 (יחזקאל י"ח ו'): (ט) אי הבל אחיך, הוא לפתיחת דברי כמו שאמר לאדם איכה, והוא
 כמו איה, ויתכן שהי' השאלה להפלאה כמו מה עשית: (י) קול דמי וגו', דם יאמר לפעמי'
 בלשון ימיד ולפעמי' בלשון רבים, אף נאיש אחד כמו דמיו בו (ויקרא כ' ט'), ולועקי' דנק
 עם דמי לא עם קול, ומתקשר מלת שמיעה או עלי' נאלו אמר עלה לפני או אנכי שומע קול
 דמי

כראשית ד

מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצַתָּהּ אֶת־
פִּיהָ לִקְהַת אֶת־דְּמֵי אֲחִיהָ מִיָּדָהּ:
(יג) כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה לֹא־
תִסָּף הַת־כֶּתֶה לָךְ נֶעַ וְנָד תִּהְיֶה
בְּאָרְצְךָ: (יד) וַיֹּאמֶר קִין אֶל־יְהוָה
גְדוֹל עוֹנֵי מִנְשׂוּאָה: (טו) הֵן גֵּרְשֵׁת
אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה

ומשניך

חרגום אשכנזי סא

פְּלוֹכֵט פֶּאָן דְּעַר עַרְדֵּע הַיְנוּעַג,
וועלכע איהרען מונד אויפגעג-
טהאן, דייענעם ברודערס בלוט
אנצונעהמען פֶּאָן דיינר האַנד.
(יג) ווען דוא דיא ערדע בע-
ארבייטען ווירסט, זאלל זיא
דיר איהרע קראַפֿט ניכט
מעהר הערגעבען; אונשטעט
אונד פֿליכטיג זאלסט דוא
אויף דעם ערדבאָדען זיין.
(יג) קין שפראך צו דעם עווי-
גען: מיינע שטראַפֿע איזט צו
גראַס, אום זיא צו ערטראַפֿע

גען. (יד) זיעהע: דוא האַסט מיך פֿערטרייעבען פֶּאָן דיענעם ערדרייכע הינוועג, פֶּאָר דיי-
נעם

חרגום אונקלוס

ר ש י

ד"א שעשה בו פלעים הכנה שלא היה
יודע מהיכן נפשו יולאה: (יא) מן האדמה
יותר ממה שנתקללה היא כבר בעונה
וגם כזו הוסיפה לחטוא: אשר פלטה את
פיה לקחת את דמי אחיו וגו'. והנוני
מוסיף לה קללה אצלך לא תוסיף תת
כחה. (יב) נע ונד. אין לך רשות לדור
במקום אחר: (יג) גדול עוני מכאן.
בתמיה אתה טוען עליונים ומחמתונים
ועוני

ליט את מן אדמתא די פתחת ית פומה
למיסב ית דמי אחיה מן ידה: (יג) ארי
תפלה ית אדמתא לא תוסיף למיתן חילה
לך מטלטל וגלי תהא בארעא: (יג) ואמר
קין קדם יי סגי חובי מלמשבק: (יד) הא
תריכתא יתי יומא דין מעל אפי ארעא
ומן

באור

דמי אחיך הנועקים אלי, והוא דרך מליצה: (יא) מן האדמה, שיבא לו חסרון ומארה מפאת
האדמה שזרע ויטע, כי הוא הי' עובד אדמ', ולא חתן האדמה עוד פרי וקליה, וילטרך
להרחיק ממקום אדם אביו הקרוב אל הין, ולא ישקיע במקום א' רק ינוע, ולכן חרגם המתרגם
האשכנזי (פֶּאָן דְּעַר עַרְדֵּע הַיְנוּעַג): אשר פצחה את פיה וגו', הנוונה אתה שכחת את דם
אחייך וכסית את דמו באדמה, ואני אגזור עלי' שפגלה את דמי' ולא חכמה עוד על הרוגיה
כי תענש בה ונכל אשר חכמה בה כגון הזריעה והנטיעה (הרמב"ן): (יב) כי
תעבד את האדמה, נכל אשר תטרח לעבוד את האדמה בחרישה ועדור ונכל עבודה
בשדה ותזרע אותה בהונן, לא תוסף לתת כחה לך כאשר היתה עושה עד הנה: נע ונד,
שניהם הפך השנומה, אלא שהמתנועע נכל גופו אפשר שיאחר במקום אחד, והמתנווד גולה
ממקום למקום, בל"א (חונטטעט אונד פֿליכטיג), וכן ח"א מטלטל וגלי: (יג) גדול עוני
מנשוא, ר"ל ענשי גדול מלשאת אותו ולסבלו, כי מלת עון וכן חטאת תורה לפעמי' על העונש
הנא עקב החטא ובעבורו, וכן אם יקרר עון (שמאל א' כ"ט י'), ויגדל עון בת עמי מחטאת
סדם (אינה ד' ו'), ר"ל הרעה הנאה על ישראל בעבור עונו גדולה מרעה הנאה על סדם,
זאת

המעמר

(יד טו) אמר המעמר: ראה ראייתי לחם אחד מחממי העמים אשר ערך לפנינו הספור הזה
ע"ד

תרגום אשכנזי

כראשית ד

נעם אנטליטצע ואלל איך מיד
פערבערגען. ווען איך גון אונ-
שטעט אונד פליכטיג אויף
דער ערדע בין, זא ווירד מיד
יעדער אומבריינגען, דער מיד
פֿינדעט. (טו) דאָ שפראַך דער עוויגע צו איהם: ניעמאַנד וואַגע עם, קין אומצובריינגען!
דע.

וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר וְהָיִיתִי נֶע וְנָד
בְּאֶרֶץ וְהָיָה כָּל-מִצְאֵי יְהִרְגֵנִי:
(טו) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לִכֵּן כָּל-הַרְג

קין

תרגום אונקלוס

ר ש י

וּמִן קְדֻמָּךְ לִית אֶפְשֵׁר לְאַסְמָרָא וְאִדְי
מְטַלְטַל וְגַלִּי בְּאַרְעָא וְיְהִי קָל דִּישְׁבַּחֵינְנִי
יְקַטְלֵינְנִי: (טו) וַאֲמַר לִיהּ יוּ בְּבִן קָל דִּיקְטוּל

ועוני אי אפשר לעשן: (טו) לכן כל הורג
קין. זה אחד מן המקראות שקלרו
דבריהם ורמזו ולא פירשו: לכן כל הורג
קין. לשון גערה כה יעשה לו כך וכך

ב א ו ר

זאת תהי' חטאת מזרים (זכרי' י"ד י"ט), ר"ל עונש מזרים: (יד) ומפניך אסתר, שלא
חשנית עוד לשמרני, כי זה הוא הסתר פנים כמו שנאש' ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא
(דברים ל"א י"ח), והענין אחד בין אסתיר השם פניו מן המושגת בין אסתיר האיש מפני
השם: והייתי נע ונד בארץ והי' וגו', אם תדקק בהנחת הטעמי' תדע שכוונת הכתוב
כאשר אהי' נע ונד בארץ הלא כל מולאי יהרגני כאשר מתורגם בל"א, והטעם כי לא אוכל
לכנות לי בית וגדרות בשום מקום בהיותי מטולטל וגולה, והחיות יהרגוני כי סר כלך מעלי,
הודה כי האדם איננו נשגב ונמלט מהנעים נכחו רק בשמירת העליון עליו (הרמב"ן): (ט) לכן
כל הרג קין, לשון רש"י זה אחד מן המקראות שקלרו דבריהם ורמזו ולא פירשו לכן כל הורג
קין לשון גערה כה יעשה לו כך וכך ענאו, ולא פירש עונאו, וכיולא בו ויאמר דוד ביום ההוא
כל מכה יבואי ויגע בלגור (שמואל ב' ה' ח'), ולא פירש הכתוב מה יעשה לו, אבל דבר הכתיב
ברמז כל מכה יבואי ויגע בלגור ויקרב אל השער וינכנסו זאת העורים וגו' וגם אחת יכה
על אשר אמרו העור והפסם לא יבא דוד אל תוך הבית המכה את אלו אני אעשו לראש
ושר

ה מ ע מ ר

ע"ד אומר ומענה (דחוקא) דברים עונים ונכונים בענין הזה, ואמרתי ארים מהם לה' והיו
קדש, ואכרש הפסוקים לפי דעתו, והוא: כי הנה ה' אשר לקין נע ונד תהיה בארץ, המכות
ממנו כי סערוח רגשות נפשו (געוויסענסביסע) כל יתנו לו מנוח, ואף רגע השקט כל יוכל,
בכל מקום אשר תדרך כף רגלו תמונת אחיו מכה ופלוע לנגד עיניו, וקול דמיו לועקים באזניו,
וע"ז אמר קין גדול עוני (עונשי בתרגום הרמב"ן) מנשוא, הן גרשת אותי היום מעל פני
האדמה (כי לא אמלא שוב מנוחה וסערת נפשו כל מקום עוד לדממה) ומפניך אסתר (יהוא)
על תנאי, כלומר כל יעשי וחסלי יהיה להסתר מפניך כי לא ימחק עוד לעיני אור השמש,
וכל יפעת הוד הטבע אך ימר רוחי). והיה כל מולאי יהרגני (ע"ד בקשה מי יתן וכל מולאי
יהרגני כי טוב מותי מחיי). והשיב לו ה' לכן כל הורג קין וגו' (לא תמות רק חיה תחיה בדלחון
נפש וכליון עינים, כי תיו רליקת אז יהיה על מלחך תמיד, נורא ואיום אישים מראיך, וכל
מי אשר יפגשך בדרך ינוס לפניך כמוסת חרב ואלריך לא יקרנ) וזה ענין וישם ה' לקין אות-
עוד זה מלחתי נקורות ימי קדם לחנמי העמים, כי גם לאנשי מזרים היה הספור הזה מקין
והכל ידוע, אך שלשי קבלתם הרג הרועה לאן את עונד האדמה; והנה כל איש למראה עיניו
ישפט כי אך לכבוד עזאם הכבו הדבר, והלדיקו את הרשע והרשיעו את הלדיק, בי רוב
אנשי ארץ חס היו עינדי אדמה וזועבת מזרים כל רועה לאן. אולם תורתנו הקדושה הנחילתנו
כאזת כי רועה לאן הוא נכסר מעונד אדמה, כי הוא בעצמו רך יותר, כי על עלות ירחם,
והנחלאה

פראשית ד

קִין שְׁבַע־תִּימִים יָקָם וַיִּשֶׂם יְהוָה
לְקִין אֶת־לְבַלְתִּי הַכּוֹת־אֶת־כָּל־
מִצְאוֹ: (טו) וַיֵּצֵא קִין מִלְּפָנֵי יְהוָה

וישב

תרגום אשכנזי סב

ויעבדנע עלטיג ואלל ער גערפֿן
כען ווערדען! דער עוויגע
מאכטע דעם קין איין צייטען,
דאס איהן ניכט יעדער ער-
שלאגע, דער איהן פֿינדעט.
(טו) אלוץ גינג קין פֿאן דעם
אנטליטצע דעם עוויגען וועג,

אונר

ר ש י

תרגום אונקלוס

קִין לְשִׁבְעָה־דַּרְוִין יַחְפָּרַע מִנִּיּוֹה וַיִּשְׂוֵי יְיָ לְקִין
אָחָא בְּדִיל דְּלֹא לְמַקְטִיל יְחִיּוּהַ כָּל דִּי שִׁבְחִינִיּוּהַ:
(טו) וַנִּפֶק קִין מִן קֳדָם יְיָ וַיַּחַב בְּאַרְעָא גִלְי
וּמַטְלַט

עונשו ולא פירש עונשו: שבעתים יוקם.
איני רוצה להקס מקין עכשיו לכוף שבעה
דורות אני נוקם נקמתי ממנו שיעמוד
למדך מבני בניו ויהרגו וסוף המקרא
שומר שבעתים יוקם והיא נקמת הכל
מקין למדנו שתחלח מקרא לשון גערה
היא שלא חסא בריו מויתרו וכוונת דוד כל
מנה יבואי ויגע בלינור (שמואל ב' ה')
ולא פירש מה יעשה לו אבל דבר הכתוב ברמז
כל מנה יבואי ויגע בלינור ויקרא אל השער
ויבנשו ואת העורים וגו' וגם אוחס ינה על
אשר אמרו העור והפסח לא יבוא דוד אל חוק
הבית המכה את אלו אני אעשנו ראש ושר
באן קלר דבריו ובדברי הימים פירש יהיה לראש
ולשר: וישם ה' לקין אות. חקק לו אות
משמו במלכו: (טו) וילא קין. ילא בהכונה
בגונב דעת

ב א ו ר

ושר, באן קלר דבריו ובדברי הימים פירש יהי לראש ושר: שבעתים יוקם, לשון הרד"ק בשרשים
שרש שבע ר"ל נקמות רבות יוקם קין ממי שיהרגו, ולא ירצה לומר שבעתים יוקם דוקא כי
שבע ושבעה יבואו לסך משבון שאינו משבנו אלא יותר כמו שבע כחטאתיכם (ויקרא כ"ו כ"א),
שבע יפול לדיק וקם (משלי כ"ד י"ו), ר"ל פעמי' רבות עב"ל, ולשון הרמב"ן אחר שהביא
פי' המפרשים וז"ל וא"כ יאמר לכן כל הרג קין לשבעתים יוקם ממנו ולא נימיו, וזהו חרומו
אל אונקלוס כל קטוליא קין לשבעה דרין יתפרע מיניה וא"כ הי' ראוי שיהי' ויאמר למך לגשו
מוקדם, ולפי דעתי אין טעם שבעתים לשבעה דורות כי לא תאמר המלה הזאת על השבעה
הנפרדים רק על הכלל דבר אחד שבעה פעמים כמו מוקם שבעתים (חבליים י"ב ז'), יאלם
שבעתים (משלי ו' ל"א), ואור החמה יהיה שבעתים (ישעי' ל' כ"ו), נפול ומכופל שבעה
חלקים, אבל פירוש כל הורג קין כפשוטו שאמר השם לכן כל אשר יהרוג קין שבעתים יוקם ממנו
כי אעניש ההורג אותו שבע על חטאתו כי אני הבעתי את קין שלא יהרג בעבור יראתו אותי
והתודותו לפני עב"ל, וחבין מזה את כוונת המתרגם האשכנזי, ועוד ראיה שלא יתכן לפרש
שהוא מאמר אחד על ההורג, כל הורג קין יענש פעמי' רבות, כי לשון נקמה לא תפול כי
אם על הנהרג או על סובל החמס הנעשה לו, לא על העושה, כמו כי שבעתים יוקם קין
דלקמן וכן נקם יוקם (שמות כ"א כ'): וישם ה' לקין אות, אמר וישם ולא אמר ויתן ה'
לקין אות יורה ששם לו האות קבוע שיהי' עמו תמיד, אולי כשיהי' נוסע ממקום למקום הי'
לו אות מאת השם מורה לו הדרך אשר ילך בה ובה ידע שלא יקראו אסון בדרך הוא
(הרמב"ן): (טו) מלפני ה', גא עם מ"ם ולמ"ד, הטעם מן המקום אשר לפני ה' והוא הגן
והארמה

ה מ ע מ ר

והנחלתה ישא בחיקו (ועיין מה שאכתוב לקמן בסוף כ'), ונצר העיר הרד"א כי ה' נקרא
רועה ישראל, ואבותינו הקדושים היו אנשי פקיה ע"כ, ולכן הראה גם במלות הקרבנות לדורות
כי יש יתר שאת לקרבנות שהם מצע"ח, מחוהם שהם הכרי אדמה כי בכל קרבנות כבוד לא
באו

תרגום אשכנזי

אונד בעועטצטע זיך אין דער
לאנדשאַפֿט נוד, צור מאַר-
גענווייטע פֿאַן עדן. (יז) קין
וואָהנטע זיינער פֿרויאַ בייא,
זיא וואָרד שוואַנגער, אונד
געבאָהר חנוך, דאָ בויעטע ער
איינע שטאָרט, אונד נענטע
זיא וויא זיינען זאָהן, חנוך.
(יח) דעם חנוך וואָרדע עירד
געבאָרען, עירד צייגטע

ר ש י

כ רא ש י ת ד

וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נֹד קְדַמ־תֵּדֹן:
(יז) וַיַּדַּע קִין אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר
וַתֵּלֶד אֶת-חֲנוֹךְ וַיְהִי בְנֵה עֵיר
וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ:
(יח) וַיֹּולֵד לְחֲנוֹךְ אֶת-עִירָד וְעִירָד

ילד

תרגום אונקלוס

וּמְטַלְטֵל דְּהוּרָה עֵבֶדָא עֲלוּהִי מִלְקַדְמִין
בְּגִינְחָא דְעֵדֹן: (יז) וַיַּדַּע קִין יַח אִיתְתִּיהָ
וַעֲדִיאַת וַיֵּלִידַת יַח חֲנוֹךְ וַהוּהוּ בְנֵי קַרְתָּא
וַקָּרָא שְׂמָא דְקַרְתָּא כְּשֵׁם בְּרִיהַ חֲנוֹךְ:
(יח) וַאִיתְּלִיד לְחֲנוֹךְ יַח עִירָד וְעִירָד אֹלִיד

שְׂהוּלְך הִיתָה הָאָרֶץ מִדְּעֻזָּה תַחְתּוֹ וְהַנְרִיּוֹת אֹמְרִים סוּרוּ מַעֲלֵיו זֶהוּ שְׁהַרְגֵת אֶת אֲחִיו: (יז) וַיְהִי
קִין בּוֹנֵה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר לְזִכַּר בְּנוֹ חֲנוֹךְ: (יח) וְעִירָד יֵלֵד. יֵשׁ מִקּוּם שְׁהוּא אֹמֵר בּוֹנֵה הוֹלִיד
וַיֵּשׁ מִקּוּם שְׁהוּא אֹמֵר יֵלֵד שְׁהַלִּידָה מִשְׁמַשַּׁת שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת לִידַת הָאִשָּׁה נִישׁ טַרַח בְּלַעַז וּזְרִיעַת
תּוֹלְדוֹת הָאִישׁ אִינוּרָא רַחַד בְּלַעַז כְּשֵׁהוּא אֹמֵר הוֹלִיד בְּלַשׁוֹן הַפְּעִיל מְדַבֵּר בְּלִידַת הָאִשָּׁה פְּלוּנִי
הוֹלִיד אֶת אִשְׁתּוֹ בֵּן אִוְ בַּת וְכִשְׁהוּא אֹמֵר יֵלֵד מְדַבֵּר בּוֹרִיעַת הָאִישׁ וְהוּא בְּלַעַז אִינוּרָא רִיר:

ב א ו ר

והאדמה הקרוונה אליו שהיתה מקום השכיני' ומקום קבול הנבואה: בארץ נוד, יתכן שקראו
כן בעבור שהי' נע ונד: קדמת עדן, גם פה ת"א מלשון קדימה לא על רוח מזרחית, אמר
דהוה עבדא עלוהי מלקדמין בגנתא דעדן, ואם ג"ע במערב נובל לפרשו כפשוטו למזרח הגן:
(יח) ועירד ילד, לשון רש"י יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד, ויש מקום שהוא אומר ילד,
שהלידה משמשת שתי לשונות, לידת האשה נישטר"א בלע"ז (נעטר"ע ובל"א געבעהרען), וזריעת
תולדת האיש אינור"א בלע"ז (אינועמ"ער, או אינוימינ"אר וכן ברש"י כ"י בל"א בעזחזען),
כשהוא אומר הוליד בלשון הפעיל מדבר בלידת האשה פלוני הוליד את אשתו בן או בת, כשהוא
אומר ילד מדבר בזריעת האיש והוא בלג"ז אינור"יר (ענשענד"רער, בל"א הערפאר ברינגען
או

ה מ ע ר

באו מנחות ונסכים בפני עזמן, אך היו טפלים לקרבנות בע"ה. (יז) בנה עיר, לדעת קלמ
חכמי העמים אשר היה קשה בעיניהם כי קין בן לאדם הראשון, בנה היה בונה עיר, פירשו
מלשון ערבי שהוראתו שם כמו מערה בעברית והיה בונה כמו ויבן ה' אלהים את הללע, כלומר
שהתקין לו לדור שמה, כי דורות הראשונות היו שוכני מערות (האָהוּענבעוואָהנער), וכן פירשו
מענין הזה כי הפליא חסדו לי בעיר מבור (תהלים ל"א כ"ג) כי באמת לא היה דוד סגור בעיר
מבור כל ימיו, אך במערות נחבא פעמים מפני שאול, ויש קלמ ראי' לדבריהם ממה שנאמר
מְעַרְהָ מְעַרְהָ, ואם הוא משרש מער כדעת הר"ק היה לריך לבוא מְעַרְהָ, כמו מן קְעַרְהָ
קְעַרְהָ, לכן נאמר שהוא מעלומי העי"ן מן עיר נקמ"ן הפ"א ע"ד הרבוי עָרִים וכן מלינו ער
מואכ

בראשית ד

יִלְד אֶת־מְחֻיָּאֵל וּמְחֻיָּאֵל יִלְד
אֶת־מְתוֹשָׁאֵל וּמְתוֹשָׁאֵל יִלְד
אֶת־לֶמֶךְ: * (ט) וַיִּקַּח־לוֹ לֶמֶךְ
שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם
הַשֵּׁנִית צִלְהָ: (כ) וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת־
יבל

תרגום אשכנזי סג

מחויאל, מחויאל, מחויאל ציינטע
מחושאל, אונד מחושאל ציינט
מע למך. (יט) דיעזער למך
נאָהם זיך צווייא ווייבער; דער
איינען נאָמע וואָר עדה, אונד
דער אנדערן נאָמע וואָר צלה.
(כ) עדה געבאָהר יבל; דער:
זעל.

תרגום אונקלוס

יִת מְחֻיָּאֵל וּמְחֻיָּאֵל אוֹלִיד יִת מְחֻשָּׂאֵל
וּמְחֻשָּׂאֵל אוֹלִיד יִת לֶמֶךְ: (יט) וְנָסִיב לִיה
לֶמֶךְ תְּרֵתִין נָשִׁין שׁוֹם חֲדָא עֵדָה וְשׁוֹם
הַנִּיחָא צִלְהָ: (כ) וַיִּלְיֶדֶת עֵדָה יִת יַבְל הוּא
ורביה ואחת לתשמיש זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרון כדי שתעקר ומקישט ככלה ומאבילה מעדנים ומזרתה נזופה ואכלה כאלמנה וזהו שפירש איוב רועה עקרה לא תלד ולאמנה לא ייטיב (איוב כ"ד) כמו שמפורש באגדת חלק: עדה. היא של פריה ורביה על שם שמגונה עליו ומוסרה מאכלו עדה תרגום של סור: ללה. היא של תשמיש על שם שיושב תמיד בכלו דברי אגדה הם כ"ד:

ר ש י

(יט) ויקח לו למך. לא היה לו לפרט כל זה אלא ללמדנו מסוף הענין שקיים הקדוש ב"ה הנעמתו שאמר שנעמים יקם קין עמד למך לאחר שהוליד בניו ועשה דור שניעי והרג את קין וזהו שאמר כי איש הרגתי לפלעי וגו': שתי נשים. כך היה דרכן של דור המבול אחת לפרי' ורביה ואחת לתשמיש זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרון כדי שתעקר ומקישט ככלה ומאבילה מעדנים ומזרתה נזופה ואכלה כאלמנה וזהו שפירש איוב רועה עקרה לא תלד ולאמנה לא ייטיב (איוב כ"ד) כמו שמפורש באגדת חלק: עדה. היא של פריה ורביה על שם שמגונה עליו ומוסרה מאכלו עדה תרגום של סור: ללה. היא של תשמיש על שם שיושב תמיד בכלו דברי אגדה הם כ"ד:

ב א ו ר

או לייגען) עכ"ל: (יט) שח"י, וכן תיבת שמים מארש שנה והתי"ו נוסף לסימן הנקבה, והראוי לבא שְׁתֵּי נָשִׁים רק שופל הנו"ן להקל כמו במלת בת שמקירה בן עם ח"ו הנקבה (אלא שם בנז"ו עם הכנויים נאלם הנו"ן בדגש התי"ו כמו בְּתוֹ בְּתִי), ובתב הרד"ק במכלול (ד' קטן דף רנ"ה ע"ב), ונקדו אותה במשקל שנים ונשאר התי"ו דגוש דגש קל כמו בְּשִׁנְיָם לאות ולסימן כי בן משפחה כי לולי זה היה התי"ו רפה במנהג כל בנ"ד כפ"ת אחר שזו נע עכ"ל, אבל לדעת הרז"ה ה' התי"ו רפה בשנתיים כי השוא הוא נע אחר החירק שהוא במקום שוא, גם לדעת בעל אהל משה נעבור שזא השוא במקום תנועה שהיתה בה הנגינה, והראש"ע בס' לחות כתב שהדגש בא לחסרון הנו"ן, אבל גם זה איננו נכון, כי אין נח בדגש קל להשלים החסרון. ואנחנו לא נדע סבת הדגש הזה, ונענין קריאת

ה מ ע מ ר

מואב ועיר מואב. (יח) ילד, פירש"י וזריעת תולדות האיש אינזירא"ר, והגיה הרב המבאר אינזעמער (בעזחזען); ואינו בן, כ"א כמו שהעתיק בסמוך ענשענדרע"ר (הערפאָרבריינגען, לייגען), ובדפוס באזיליאה תמ"ד כתוב בשניהם אינזירא"ר, ועיין רש"י ירמ' כ' י"ד שכן לועז שם אשר ילדתי. (ד"ה). (כ) אח יבל, שלשה האחים האלה יבל ויובל ותובל קין איש את אחיו יעזרו כי כלם היו אנשי מקנה, וגם למך אביהם תפש אומנוס, כי ידוע הוא שרוח השיר והנגון (אשר תאומים המה) הקל לפעם ברועים, כי האבר אשר בזעת אפו יעבוד אדמתו לא ירגיש ולא יחוש הדרת הענע והודה (ויפעת נועם התבל היא אם השירי), נרון יחד כל כוכבי בקר והשמש תלא מפסחה, הוא ישאף לל ויאמר מי יתן ערב; אולם הרועה כל יעבוד עבודת פוך תחת אלים ישנב, ויתעדן בעונג נאות דשא מתחת ועוהר עלם השמים ממעל, גם נפשו יותר עלול לרגשות והתפעלויות הרבות והענוגות, כי יודע הרועה את נפש בהמתו מפתו ואכלס ועיניו אליהם תמיד לשמרם, וגם המה ידעו קוניהם ואנוס בעליהם, לקילו יזמשון ובעקבותיו ילכו, ולכן נבר יחסו ראשי המשוררים מימי קדם זכות המדות ורכות לב. לרועים כידוע זה לכל קורא בספר הקדמונים. ולזה אחי יבל שהיה ישב אהל ומקנה היה אחי כל תופש כנור ועוגב, ולמך אחיו השאיר לנו אחריו ברכה בשירו הראשון לכל השירים הנודעים לנו, ואחיו תובל

תרגום אשכנזי

זעלבע וואר דער ערשטע צעל.
מענבעוואָהנער אונד פֿיעה-
טרייבער. (כא) דער נאָמע וויי-
נעם ברודערס וואר יובל, דער-
זעלבע וואר דער ערשטע האַר-
פֿען אונד ציטהערשלענער.
(כב) אונד אויך צלה נעבאָהר
נעהמליך דען חובל קין, וועל-
כער גלענצענדעם ווערקצייג
פֿאָן קופֿער אונד אייזען צו
מאַכען פֿערשטונד, אונד דיא
שוועסטער חובל קין'ס וואר

ר ש י

(ב) אַני יושב אהל ומקנה. הוא היה ראשון
לרועי בהמות במדברות ויושב אהלים חדש
באן וחדש באן בשביל מרעה לאנו וכשכלה
המרעה במקום זה הולך ותוקע אהלו
במקום אחר. וא"ל נוהג בחים לע"א כמה
דאח אומר סגל הקנאה המקנה (יחזק"ח) וכן
אחיו תופש כנור ועוגב לומר לעבודה זרה:
(כב) חובל קין. חובל אומותו של קין
חובל ל' תכלין חובל והתקין אומותו של
קין לעשות בלי זיין לרובחים: לוטש כל
חורש נחשת וברזל. מחדד אומנות נחשת
לשון סועל אלא לשון סועל בכרישהרי נקוד קמן קטן
ועצמו למטה כלומר מחדד ומלמדת כל
כלי אומנות נחשת וברזל: נעמה. היא אשתו של נח
בבראשית רבה:

בראשית ד

יובל הוא היה אבי ישב אהל
ומקנה: (כא) ושם אחיו יובל הוא
היה אבי כל תפיש כנור ועוגב:
(כב) ועלה גם הוא ילדה את
חובל קין למש כל חרש נחשת
וברזל ואחות חובל קין נעמה:

ויאמר

תרגום אנקלוס

היה רבהון דיתבי משבגין וקרי בעיר:
(כא) ושום אחוהי יובל הוא היה רבהון דכל
דשבגין על פום גבלא וידעי זמר כנורא
ואבובא: (כב) ועלה אף היא ילדת ית חובל
קין רבהון דכל דידעי עבדת נחשא ופרזלא
ואחתייה דחובל קין נעמה: (כג) ואמר למך
לנשוהי

חורש נחשת וברזל. כמו ילוטש עיניו לי (איוב ט"ו) חורש אינו
לשון סועל אלא לשון סועל בכרישהרי נקוד קמן קטן
ועצמו למטה כלומר מחדד ומלמדת כל
כלי אומנות נחשת וברזל: נעמה. היא אשתו של נח
בבראשית רבה:

באור

המלה עיין בתיקון סופרים: (ב) אבי, ראשון והוא אל לו לשון אב, כי בן האב ראשון וקודם
לזנו, שרשו אבה, ובסמיכות ובנויים יבא ביו"ד במקום ה"א השרש: ישב אהל ומקנה, ורועה
מקנה או עם מקנה, ומענינו תבין חסרונו, והנה גם הכל הי' רועה לאן אלא שיוכל היה
ראשון לרועי בהמות במדברות ויושב אהלים חדש באן וחדש באן בשביל מרעה לאנו, וכשכלה
המרעה במקום הזה הולך ותוקע אהלו במקום אחר (מלשין רש"י): (כא) כנור
ועוגב, מיני כלי הנגינה והיא חכמה גדולה: (כב) למש, מחדד, ובמהו ללוטש איש את
מחרשתו (שמואל א' י"ג ב'): חרש, יתכן להיות שם בפלג ואת היותר חרמנו (שמואל א'
ט"ו ט"ו), כלומר מחדד כל אומנות נחשת וברזל, וכן מתורגם כל"א: ואחות חובל קין נעמה,
כלומר ונולדה לו אחות ושמה נעמה, וכן ואחות לוטש (בראשית ל"ו כ"ג), ואת מרים
אחתי (במדבר כ"ו ג"ט), ושם אחת מענה (ד"ה א' ז' ט"ו). ויש מדרש לרבותינו ז"ל שהיא
האשה היפה היא מאוד שממנה עשו בני האלהים, והיא הנרמזת בפסוק ויראו בני האלהים
את ננות האדם כמו שאזכר בפרקי ר' אליעזר, ואחרי' אמרו כי היא היתה אשת שמדון אס

המעמר

קין היה לוטש כל חרש וגו' כי יען שהיו אבנים באהלים ומקנה רב להם והיו החיות טורפות
בעדריהם, לזה הוכיח חובל כלי מלחמה להטילם. (כב) נעמה, הנה בכל התורה לא
יזכר בסדר הדורות שם הנקבה, אס לא היתה בעלת שם מפוראה, ולזה התחכמו חז"ל לפרש
מהות האשה הזאת אשר קראה בשם (עיין בבאור), ובבראשית רבה אמרו שהיתה אשתו
של נח; ויותר נראה לי דעת יונתן שאמר היא הות מרת (וברד"ל הגירסא ברת) קינון
וזמרין, ונקראה נעמה על כי קולה ערב, ובאשר פרט אחיה יובל על פי כנור, היא

כ רא ש י ת ד

(כג) ויאמר למך לנשיו עדה וצלה
שמען קולי נשי למך האזנה

אמרת

תרגום אונקלוס

לנשוהי עדה וצלה שמען קלי נשי למך (כג) שמען קולי. שנשיו היו פורשות
ממנו

אציתו

תרגום אשכנזי סד

נעמה. (כג) למך שפראך
איינסט צוויינען ווייבערן: עדה
אונד צלה! הארעט מיינע
שטיממע, ווייבר למך'ס! פֿער-

ר ש י

ב א ו ר

אשדאי, וממנה נולדו השדים, כי כן ימלא שמה בנחבי שמושי השדי' והכחוב ירמוז ויקלר
בתעלומות באלה (מדברי הרמב"ן), ונשאר מזה רמז בהבל האומות, ושירי היווני', קראו את
שם השד או האליל המושל על מרשי נחשת וברזל וזוולקטן, והוא קרוב לתונל קין ושם אשותו
ואשתו זוענוס, והיא המושלת על כל נועם ומשק ואהבה, והיא יפה עד מאוד כידוע לקורא
בספריהם: (כג) ויאמר למך לנשיו, המאמר הזה הוא על דרך שירי, כאשר תראה אי"ה
בפ' בשלח סימני השיר בב"ד ספרי' וההבדל שבין הגדה לשיר בספרי' ההם. והעקר שמשפט
השיר בל"ה ק לנתח כל מאמר מורכב אל חלקיו, ולחבר מהם מאמרים קלרי' שווי' כמעט בשעור
ארכס, יקראו חרוזי' או דלתות, ולהכיב דלת לעומת דלת אחרת עד שתהיינה מקבילות
במונן, וזהו תפארת השיר ומין ערכו, פעם יבפלו ענין הדלת הראשונה בדלת השני' בלי
שנוי כי אם במלות, כגון

עדה וצלה שמען קולי
נשי למך האזנה אמרתי

וכן

ימין ה' רוממה
ימין ה' עשה חיל:

(ההליס קי"ח י"ו)

וכמוהו

כרה שחת בהן יפל,
וגלל אבן אליו חשוב:

(משלי כ"ז כ"ז)

ויא שיהי' ענין הדלת הראשון דומה לענין דלת השני אם בכלו או במקלותו ופעמי' שיתנגד
אליו בענין אלא שיתדמה אליו בחלקי המאמר, כגון

נאמנים פצעו אוהב

(שם ב"ז ו')

ונעתרות נשיקות שונא
מן המצר קראתי יה

(ההליס קי"ח ה')

ופעמי' יחסרו תיבה אחת או חלק אחד מחלקי המאמר בדלת אחת, ויסמכו על הכתוב
באחותה, ומפסגים יאמרו שהתיבה ההיא הכתובה באחותה מושבת אחרת עמה, כגון

בצאת ישראל ממצרים

בית יעקב מעם לעז:

היתה יהודה לקרשו

ישראל ממשלותיו:

הים ראה וינס

הירדן -----
יסב לאחור:

ההרים רקדו כאילים

בבעות כבני צאן:

אמרת כי איש הרגתי לפעמי

נעהמט מינע רעדע! איינען כאן ערשלאגע איך צו מיינער

וילד

וואונג

ר ש י

תרגום אונקלוס

אציתו למימרי לא גברא קטלית דבדיליה

ממנו מתשמיש לפי שהרג את קין ואת חובל קין בנו שהיה למך סומא וחובל קין מושכו וראה את קין ונדמה לו כחיה ואמר

אנא

לאביו לאשך נקשת והרגו וכיון שידע שהיא קין זקנו הכה כף אל כף וספק את בנו בנייהם והרגו והיו נשיו פורשות ממנו והוא מפיסן: שמען קולי. להשמע לי לתשמיש וכי איש אשר הרגתי לפעמי הוא נהרג וכי אני פלעתי מויד שיהא הפלע קרוי על שמי וילד אשר הרגתי לחבורתי נהרג כלומר ע"י חבורתי בתמי' והלא שוגג אני ולא מויד לא זהו פלעיו ולא זהו חבורתי: פלע. מכת חרב או חץ

ב א ו ר

מה לך	הים	כי תנום
----	הירדן	חסב לאחור:
מלפני	ארון	חולי ארץ
מלפני	אלוה יעקב	-----
	וכן נאן	
כי איש	הרגתי	לפעמי
וילד	-----	לחברתי :
כי שבעתים יקם	קין	
ולמך	---	שבעי' ושבעה:

ואין להאריך בזה, כי אין כוונתי פה כי אם להעיר שהמאמר הזה הוא שירי והוא שיר הראשון שבא לידנו משנים קדמוניות ההם, והוא נחשב על המשפט שזכרנו כל דלת לעומת מחברתו, ונקרא אלל מפרשי החורה בפילת הענין במלות שונות: שמען, בא נחוספת נו"ן לנד וחסר ה"א וראוי להיות שמענה: נשי למך, שם במקום הכנוי, כמשפט לשון הקודש ובפרט במלכת השיר, להשתנות המלות: האונה, משפטו האזונה בפילת הנו"ן, אחד לשורש שרשו אין ואחד לשמוש הרבות, וחסרו הראשונה והשלישונה בדגש שנו"ן השני: אמרתי, שם והנפרד אַמְרָה על משקל שפחה שמלה, לדעת רד"ק בפרשים שרש אמר, ובא התי"ו תחת ה"א הנקבה, ויחזק להיות הנפרד אַמְרָה בפלס נרבה לדקה כי לא מלאנו הנפרד ממנו במקרא, ושני משקלים האלו שיים בסמיכות ובכנויים: כי איש הרגתי לפעמי וגו', לא הזכיר הכתוב את המאורע אשר אליו כוון למך במאמרו, וכל המפרשי' הלכו בזה איש לפי דרכו וסברתו זה אומר בכה וזה אומר בכה, והכוון בדברי' סתומי' נאלו לשמוע אל דברי רז"ל המקבלים האמתיים שאזרו במדרש שלמך הי' סומא וילא ללוד ליד עם חובל קין בנו שהי' נער קטן ונראות היצר מרחיק את קין שהי' נחבא בתוך עמי הגדה נדמה לו כחיה, ואמר ללמך שימשוך לשם ויכה וימת, וכאשר הלכו שמה וראה שהי' קין זקנו הכה כף אל כף לנודל לערו, ולא ידע כי בנו ע"ז- שם וספק אותו בניהם, והיו נשיו מלטערות הרבה ופירשות ממנו באמרן שהוא בן המרבה הראשון ותפס מעשה אבותיו בידו, והוא אמר להן לפייסן בדבריו כאשר פי' רש"י בלשון חומה, וכי איש (אשר) הרגתי, לפעמי (הוא נחשב) כלומר שיקרא הפלע על שמי, ואם הילד לחבורתי (יחשב כלומר הלא שוגג הייתי, ואל תדאגנה שיענישני השם), כי אם קין

ה מ ע מ ר

ננה ללותו נועים קולה ולזה הזכירה הכתוב. (כג) כי איש, כפי דרכי בנאור לכן כל הוצר קין יסורש המאמרים באופן יותר נכון לדעתי והוא שלמך אמר לנשיו כי האיש שהרג הוא אך לפעמי וילד אך לחבורתי, כלומר כי נסאו עליו תחבל ולא ימלא מנוחה כל הימים. ואולי גם זה כוונת הרמב"ן בתרגומו, אך בנאור היתה רוח אחרת עמו ע"ש, ואמר כי שנעתיים

כראשית ד

וילד לחברתי: (כד) כי שבעתים

תרגום אשכנזי סה

וואונדע, אונד איינען יונגלעך
צו מיינער ביילע. (כד) ווירד
קין

יקם

ר ש י

תרגום אונקלוס

אנא סביל חובין לממת ואף לא עולמא
חבילית דבדיליה ישתיצי זרעי: (כד) ארי

ב א ו ר

שהרג במזיד יקם שנעתים, הלא למך שלא הרג כי אם בשגגה ראוי שינקס שנעים ושנעה
מן הפוגע בו, והנה לפי רש"י חסר ה"א התימה, ויש מי שפירש שכך אמר להן, באמת איש
הרגתי ע"י פלעי הוא קין, וילד ע"י חנורתי הוא חובל קין, אך שוגג הייתי ולא אענש בשביל
זה וגו', ואל תחמה על מה שקראו במדרש לחובל קין נער וכן במליכת למך יכונה ילד, אשר
השמות הללו הונחו על לעיר לימים, וכפי המסופר ממנו בפסוק הקודם הוא הראשון אשר
המליא אומנות בלי נחשת וברזל, ולא יתכן לתשוב מחשבות ולהמליא מלאכה גדולה ונכבדה
בזאת כי אם אחרי היותו לאיש משביל ויודע, י"ל שנקרא נער וילד לערך שנות אנושי הדורות
ההם שחיו שמונה או תשעה מאות שנים, וראי' לזה מיעודי הנחמות לישעי' הנביא (סימן
ס"ה ב') שאמר כי הנער בן מאה שנה ימות וגו', ר"ל כאשר ימות בהיותו בן מאה שנה יתכן
לקרותו נער, ובנערותו מת, ומסי' ואמר כי כימי העץ ימי עמי (שם כ"ב), ור"ל כי יארכו
ימים כימי העץ עד שיאוח לבנות לבן מאה שנה נער. והנה אף שדברי חז"ל אין לריבוי'
חזוק, עכ"ז לא אוכל אמוע מלהודיע שגם הסופר יוסף בן גוריון בס' הקדמוניות שלו
הביא המאורע הזה, עם שהי' זמן רב קודם האמוראים בעלי המדרש, ואפשר שבימי משה
הי' הדבר מפורסם ויודע לכן השמיטו ולא זכר רק המליכה הנחמדת הזאת. ונמלא למחבר
אחד אשר לא מנני עמנו דרך נאה ומסכים עם המשך הכתובים, אמר יתכן שבימי' ההם
כבר החל החמס לרוב על פני האדמה, והיו בעלי זרוע שובני' במדברות נמערות ובנוקיקי
הסלעים ומליקים את בעלי הישוב גוזלים ומומסים וזודדים את נהמתם ורכושם, וגם את
נשותיהם לקחו בחזקה, עד שהולרכו בעלי הישוב עובדי האדמה ויושבי אהלים להקהל ולעמוד
על נפשם, לבנות להם ערי חומה דלתים ובריח, ולהמליא חכמות ומלאכות שונות
אשר על ידם יקום החלב נגד הגבור ויגלח אותו, והיתה לטישת החרבו' והרממים שצפסוק
הקודם נאותה מאוד אל התכלית ההוא, כי על ידה עשו להם הכלים ההם ההורגים
בלי גבורה, והחלב אשר בידו חרב או מנית, יאמר גבור אני, ואחרי שהובל קין בן
למך הי' אבי האומנות ההוא, ואפשר שלמדו מלמך אביו כדעת הרמב"ן ז"ל, השתבח בה
למך נגד נשיו, ואמר אליהן מעתה אין אני מתירא מאום אדם אשר יקום עלי לעשות לי
חמס, ואם ילחום עמדי האיש הגבור באבן או באגרופ וישית בי פלע, או יעמוד לנגדי הילד
בכח ידו וזרועותיו, ויעשה בי חבירה, הלא נקל לי להרגו בכלים המשחיתים אשר בידו,
ולקחת את נקמתי ממנו שנעים ושנעה, ומלת ילד נופל גם על הנער טרם היותו לאיש,
ואפשר שיהיה בעל זרוע וכח אמיץ, אמר ויועץ את הילדים (מלכים א' י"ב ט'),
ויהי' הרגתי תמורת אהרונ כמו נחתי כסף השדה (בראשית כ"ג י"ג) אשר לקחתי מיד האמורי
(שם מ"ח כ"ב) ורבים נמוהם, וכן פי' הראב"ע תיבת אלו ע"פ דרבו בניאור המליכה הזאת: פצע,

ה מ ע מ ר

יקם קין פירוש מקין כמו עד יקום גוי אויביו (יהושע י' י"ג) ששערו מאויביו, והכוונה אם
מקין שהרג אך נפש אחד לקח ה' נקמתו ממנו שבע פעמים (בענין שבע על חטאיכם) והי'
נע ונד, א"כ מלמך שהרג איש וילד יוקם ממנו שבעה ושבעים, ולכן מה זה חלעקו אלי מר
לי מכן; או אולי דברו הנשים על לבו ואמר הוא אל תאילו לנחמני, כי מאנה הנחם נפשי,
וימורגס: (דען וואן ערטונג חידך לו וויינעטן צוויגענעטן טווערן, דען יינגלינג לו וויינער צוויגענעטן
וואונדע, דען וואונדע חן קין זעבענפאכע רחבע געבן וויינעטן, ווירד זיח טן למך זעבען חונד זעבענע-
ליב פאך זיין). לפצעי, פלע לועז רש"י מקאדור"ה, ונכון הנהי הרב המבאר ע"ס, ועיין מרפא לשון

תרגום אשכנזי

כראשית ד

קין ויעבד נפֿעלטיג גערפֿאָען , זאָלמך ויעבען אונד ויעבענציג פֿעלטיג . (כה) אדם וואָהנטע פֿערנער זיינער פֿרויאַ בייאַ , זיאַ געבאָר איינען זאָהן , אונד נאָנטע איהן שח , דען זיאַ שפֿאַך : נאָטט האַט טיר אַני־ דערן זאָמען בעשעערט אַן דער שטעללע פֿאַן הבל , דען קין ערשלאַגען . (כו) דעם שח וואָרד אויך איין זאָהן געבאָר־ רען , אונד ער נאָנטע זיינען נאָמען אַנוש . דאָמאָלס פֿינג מאַן אַן צו בענענגען מיט דעם נאָמען דעם עוויגען .

יִקְם־קִין וְלָמַד שְׁבָעִים וְשִׁבְעָה : (כה) וַיִּדַע אָדָם עוֹד אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת כִּי־שֵׁת־לִי אֱלֹהִים וַרַע אַחֵר תַּחַת הַבֶּל כִּי־הָרְגוּ קַיִן : (כו) וּלְשֵׁת־גַם־ הוּא יֵלֶד־בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲנֹשׁ אִזּו הוּחַל לְקַיִן לְקַרָא בְּשֵׁם־

יהוה

נאָמען אַנוש . דאָמאָלס פֿינג מאַן אַן צו בענענגען מיט דעם נאָמען דעם עוויגען .

ר ש"י

תרגום אונקלוס

יקם קין . קין שהרג מויד נתלה לו עד שבעה דורות אני שהרגתי שונג לא כל שכן שיתל' לי שביעות הרבה : שבעים ושבעה . לי רבוי שביעות אהו לו כך דרש רבי תנחומא : ומרש בראשית רבה . לא הרג למך כלום ונשו פורשות ממנו משקיימו פריה ורבי' לפי שגורה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבעה דורות אמרו מה אנו יולדות לבהלה למזר המנוול בא ושוטף את הכל והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפלעי וכיאני הרגתי את הכל שהיה איש נקומ'

שְׁבָעָה דָרין אֵיתְלִיאוּ לְקַיִן הָלֵא לְלָמַד בְּרִיהַ שְׁבָעִין וְשִׁבְעָה : (כה) וַיִּדַע אָדָם עוֹד יַח אֶתְתִּיהָ וַיֵּלֶדֶת בֵּר וַיִּקְרָת יַח שְׁמִיהָ שֵׁת אַרְיֵאֲמַרְתָּ יֵהֵב לִי יִי בֵר אֲוַחְרִן חֶלֶף הַבֶּל דְּקַטְלִיהָ קַיִן : (כו) וּלְשֵׁת אַף הוּא אֵיתְלִיד בֵּר וַיִּקְרָא יֵרֵת שְׁמִיהָ אֲנֹשׁ בְּכֵן בְּיוֹמוֹהִי חֶלּוּ בְנֵי אֲנָשָׁא מְלַעְלָאָה בְּשֵׁמָא דְיִי :

וילד בשנים שיהא זרעי כלה באותו עון ומה קין שהרג נתלה לו שבעה דורות אני שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לי שביעות הרבה והוק'ו של שטית א' כ' אין הקב"ה גונה את מינו ומקיים את דברו : (כה) וידע אדם וגו' . בא לו למך אלל אדם הראשון וקבל על נשיו אמר להם וכי עליכם לדקדק על גזרתו של מקום אדם עשו מזוהם והוא יעשה את שלו אמרו לו קצוט עלמך תחלה והלא פרשת מאשך זה מאה ושליש' שנה מאנקנסה מיתה על ידך מיד וידע אדם וגו' . ומה עוד ללמד שנתוספה לו תאזה על תאוותו בבראשית רבה : (כו) אז הוחל . לשון חולין : לקרא . את שמות האדם ואת שמות העלבים בשמו של הקב"ה לעשותן ע"ז ולקריתן אלוהות :

באור

פירש רש"י מכת חרב או חן מקאד"ורה בלשון לע"ז , ולא ידעתי לכונו , אולי שרוד להיות קאדער"ע בלע"ז והוא בל"א מענין (הפֿענע וואונדע) אלל שלל הורגל כי אס על הכויה לא על מכת חרב או חן , וברש"י כ"י נכתב נבר"ורה בלע"ז והוא הנכון בלי ספק : (כד) שבעת' , וכן שבעים ושבעה בא האספר הקלוב במקום הבלתי קלוב להגדלת והפלת הצנין : יקם קין , ר"ל חלקו וקצתו מן הסורג אותו כאשר כתבנו למעלה : (כה) תחת הבל , במקומו . (כו) הוחל , משגלי הכבל שרשו חלל , והוא מהננין שלל נוכר שס פועלו מהנוסף , ופירושו לשון תחלה , ר"ל שהחלו להחלל ולקרא בשם ה' (רא"ב) ורד"ק נס' השרשים שרש חלל כתב שאז התחילו בני אדם

המעמד

שכתב ס"ב ב' ד"ה כי בא , ובדפוס פראג רל"א כתוב נכרדור"א בלע"ז כמו שלושו ש"הז ה' ז' ע"ס , ועיין מה שהעירומי שם בתרגום ובאור מלות לועזיות לזאז מגילות . (ד"ה) .